Klaidas Perminas

Spėjamos kuršių piliavietės *Poys* paieškos 2016–2017 metais

2016–2017 m. buvo tęsiami 2013 m. pradėti žvalgomieji tyrimai spėjamos kuršių piliavietės *Poys* (minima 1253–1291 m.) vietoje, Klaipėdos miesto teritorijoje, tarp Liepų ir Pievų gatvių (1 pav.) (*ATL 2013 metais*, 2014, p. 79–83; *ATL 2014 metais*, 2015, p. 101–105; *ATL 2015 metais*, 2016, p. 130–134). Tiriama vieta yra dešiniajame Dangės upės krante, jos vingyje, už maždaug 600 m (matuojant nuo centrinės dalies) į ŠV nuo Liepų gatvės tilto per šią upę.

2016 m. objekte buvo iškastos 3 perkasos (bendras 47 m^2 plotas) (1 pav.), 2017 m. – 2 (39,5 m^2) (2 pav.). ***Perkasa 1*** iki maksimalaus 1 m gylio kasta tarp spėjamos piliavietės griovio ir Dangės upės, prijungiant ją prie 2013 m. iškasto šurfo 5. Ypačiųjų radinių joje nerasta, fiksuoti du horizontai (50 ir 70–75 cm gyliuose) su antropogeninės veiklos pėdsakais – degėsių dėmėmis, perdegusio molio fragmentais, taisyklingomis dėmėmis. Šių horizontų chronologija neaiški (3 pav.).

Perkasa 2 iki maksimalaus 1,1 m gylio iškasta ties centrine spėjamos piliavietės dalimi,

1 pav. Raudona spalva pažymėtos 2016 m. tyrimų vietos, mėlyna spalva pažymėtos 2015 ir 2014 m. tirtos vietos. R. Kraniausko brėž.

Fig. 1. The 2016 excavation is marked in red, the 2014 and 2015 excavations in blue.

2 pav. 2017 m. tyrimų vietos – perkasos 1 ir 2. Mėlyna spalva pažymėtos 2014–2016 m. tirtos vietos. R. Kraniausko brėž.

Fig. 2. The location of 2017 trenches 1 and 2. The 2014–2016 excavations are marked in blue.

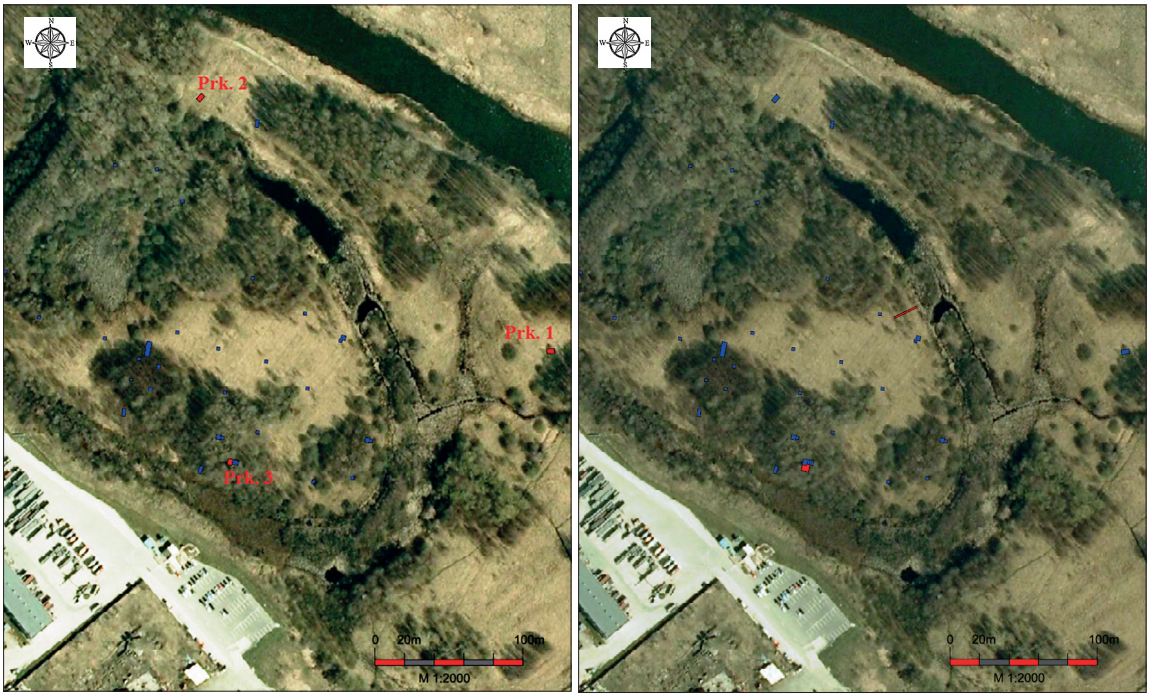

3 pav. Kultūrinio sluoksnio horizontai ir degėsių žymės perkasoje 1. K. Permino nuotr.

Fig. 3. The cultural layer horizons and signs of burning in trench 1.

4 pav. Žemės judinimo pėdsakai perkasoje 2. K. Permino nuotr.

Fig. 4. The disturbed layers in trench 2.

tarp jos ir Dangės upės, už 45 m (skaičiuojant nuo centrinės perkasos dalies) į P nuo dviračių tako centrinės dalies. Iš PR pusės perkasa prijungta prie 2013 m. perkasos 1, kurioje rasta kuršiškos keramikos šukė. Joje 50–65 cm gylyje aptikti 3 radiniai – perdegusio granito gabaliukas, geležies šlako gabaliukas ir XVII–XVIII a. buitinės keramikos šukė. Čia taip pat aptiktos antropogeninės kilmės struktūros – degėsių

0 2 cm

5 pav. Gremžtukas iš perkasos 3. K. Permino nuotr.

Fig. 5. The scraper from trench 3.

0 3 cm

6 pav. Verpstuko fragmentas iš perkasos 3. K. Permino nuotr.

Fig. 6. The spindle whorl fragment from trench 3.

0 3 cm

7 pav. Apžiestos keramikos šukė iš perkasos 3. K. Permino nuotr.

Fig. 7. A sherd of hand thrown pottery from trench 3.

sankaupėlės, ovalo formos dėmės. Perkasa buvo orientuota taip, kad kirstų 2008 m. aerofotonuotraukoje matomą reljefo anomaliją. Centrinėje perkasos dalyje fiksuoti su šia anomalija sietini stambių žemės judinimų pėdsakai – čia sluoksniai buvo suardyti iki pat įžemio (4 pav.). Panašūs pėdsakai, pjūvyje primenantys pylimo sluoksnius, fiksuoti ir 2013 m.

Perkasa 3 iki maksimalaus 1,3 m gylio kasta vidinėje spėjamos piliavietės dalyje, ją sujungiant su 2015 m. iškastu šurfu 1, kuriame 2014 ir 2015 m. rasta lipdytos keramikos šukių. Joje 25–55 cm gylyje rasta 19 ypačiųjų radinių.

10 pav. Lipdyta ir apžiesta keramika iš perkasos 1. K. Permino nuotr.

Fig. 10. Sherds of hand built and hand thrown pottery from trench 1.

Reikšmingiausi jų – 2 titnaginiai radiniai (nuoskala bei gremžtukas) (5 pav.), datuojami mezolito pabaiga – neolitu (A. Girininko, T. Rimkaus ir G. Slah konsultacijos), iš smiltainio pagaminto verpstuko dalis (6 pav.) ir 12 lipdytų keramikos šukių. Tarp šių šukių dvi buvo su apžiedimo žymėmis – rievelėmis, todėl jos datuojamos vėlyvuoju geležies amžiumi (7 pav.). Taip pat rastos 3 žiestos keramikos šukės, iš kurių dvi datuojamos XIV–XV a. („ordino“ keramika), trečioji – XVII–XVIII a. Šioje perkasoje rastas ir senąją metalurgiją liudijantis radinys – geležies šlako gabaliukas.

2016 m. centrinę spėjamos piliavietės dalį juosiančio gynybinio griovio aplinkoje (20–30 m atstumu nuo griovio) iškastos perkasos 2 ir 3 (kaip ir kai kurie šurfai ir perkasos, iškasti netoli griovio 2013–2015 m.) nerodo, jog šis griovys yra upės senvagė. Tirtose vietose neaptikta upių priekrantėms būdingų sąnašų, vandens augmenijos, moliuskų liekanų, dumblo sluoksnių ir panašiai.

2017 m. tirta ***perkasa 1*** buvo prijungta prie 2015 m. šurfo 1 ir 2016 m. perkasos 3. Joje atidengti užstatymo pėdsakai su stulpavietėmis (8 pav.). Šiose struktūrose rastos 9 lipdytos ir apžiestos keramikos šukės (9, 10 pav.), datuojamos vėlyvuoju geležies amžiumi. Perkasoje taip pat rastos dvi priešistoriniu laikotarpiu datuojamos titnaginės nuoskalos su apdirbimo požymiais bei keli vėlyvesni, XVIII–XX a. I pusės radiniai.

8 pav. Užstatymo pėdsakai perkasoje 1. K. Permino nuotr.

Fig. 8. Traces of structures in trench 1.

9 pav. Lipdytos keramikos šukė in situ perkasoje 1. K. Permino nuotr.

Fig. 9. A sherd of hand built pottery in situ in trench 1.

Perkasos 2 tyrimų tikslas buvo pagal stratigrafijos duomenis nustatyti, ar spėjamą pilia-

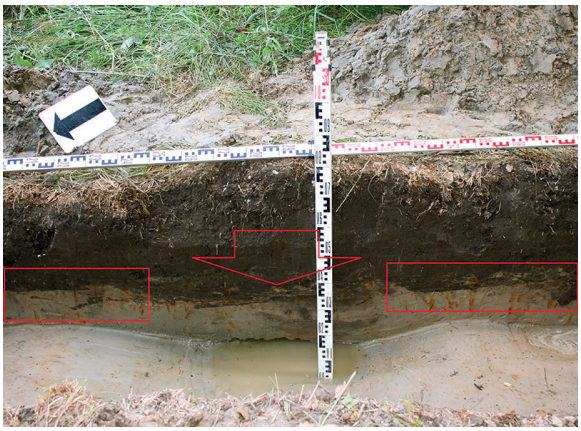

11 pav. Žemės judinimo žymės vidiniame griovio krante, perkasoje 2. K. Permino nuotr.

Fig. 11. Traces of soil disturbances on the moat scarp in trench 2.

vietę juosiančio griovio aplinkoje būta kokių nors antropogeninės kilmės struktūrų ar žemės judinimo pėdsakų, kuriuos būtų galima sieti su spėjamos piliavietės gynybine infrastruktūra. Be to, tyrimais griovio aplinkoje siekta toliau nustatinėti, kokios prigimties šis griovys – tai Dangės upės senvagė ar dirbtinai iškastas griovys? Tyrimai perkasoje 2 parodė žemės judinimo artimoje griovio aplinkoje pėdsakus (11 pav.). Šioje perkasoje neaptikta jokių buvusios upės ženklų – nei plovimo pėdsakų, nei geologinių (pvz., smėlio), nei biologinių sąnašų (augmenijos, dumblo, moliuskų ir panašiai). Perkasoje rasta viena titnago nuoskala su apdirbimo požymiais bei titnaginio skaldytinio dalis. Kitas reikšmingas radinys – XIV–XV a. datuojama žiestos keramikos šukė, neoficialiai vadinama „Ordino keramika“, nes tokia keramika Klaipėdos atveju randama tik Mėmelio pilies teritorijoje arba senamiesčio supiltiniuose sluoksniuose, į kuriuos ji pateko iš pilies teritorijos. *Poys* pilies vietos tyrimų atveju tai ne pirmas toks radinys – šios keramikos randama kasmet nuo tyrimų pradžios 2013 m.

2016–2017 m. žvalgomieji tyrimai patvirtina įvairiais (rašytiniais, archeologiniais, mitologiniais, kalbotyriniais ir kt.) šaltiniais grindžiamą autoriaus nuomonę, jog šioje vietoje lokalizuotina XIII a. dokumentuose minima kuršių pilis *Poys*. Tyrimai rodo, jog ši vietovė buvo apgyvendinta įvairiais istoriniais laikotarpiais. Remdamasis 2013–2017 m. tyrimų rezultatais, rekomenduoju šį objektą ir jo aplinką įtraukti į NKVR.

The 2016–2017 Search of the Suspected Site of Courland's *Poys* Castle

In 2016–2017, the field evaluation continued at the suspected site of Courland's *Poys* Castle between Liepų and Pievų Streets in the city of Klaipėda. The castle was mentioned in at least three different 13th-century written sources, but the castle's site has yet to be located. Three trenches totalling 47 m^2 were excavated in 2016 (Fig. 1) and two trenches totalling 39.5 m^2 in 2017 (Fig. 2).

In 2016, two cultural layer horizons (with oval- and line-shaped soil marks and signs of burning) were discovered in trench 1 (Fig. 3) but no artefacts that would allow the layers to be dated. Traces of anthropogenic activities in the form of regular, oval-shaped patterns in the soil, signs of burning, and disturbed layers were recorded in trench 2 (Fig. 4). A burned piece of granite, a small piece of iron slag, and a 17th–18th-century potsherd were found in it at a depth of 50–65 cm. Two flint artefacts: a flake with a worked surface and a scraper (Fig. 5), a broken sandstone spindle whorl (Fig. 6), a piece of iron slag, and 12 sherds of hand built pottery, two of which were partly thrown (Fig. 7), were discovered in trench 3.

Traces of a cultural layer were discovered in both 2017 trenches (Figs. 8, 11). The artefacts

discovered during their excavation include four flint flakes with signs of use, nine sherds of Late Iron Age hand built and partly thrown pottery (Figs. 9, 10), and several potsherds dated to the 18th–19th centuries and the first half of the 20th century.

The results and artefacts from the 2016–2017 excavations support the author's hypothesis that a possible site of *Poys* castle exists in the investigation area.

Dovilas Petrulis

Elniakampio piliakalnio papėdės gyvenvietė

Neries regioniniame parke (Vilniaus r., Sudervės sen.), Elniakampio kaime yra Elniakampio piliakalnis, vadinamas Velniakampio ar Geležių vardais. Piliakalnis įrengtas atskiroje kalvoje, juosiamoje Elnos upelio slėnio. Aikštelė beveik keturkampė, pailga Š–P kryptimis, 65x54 m dydžio. ŠR šlaite, 4 m žemiau aikštelės krašto iškastas 4 m pločio, 40 cm gylio griovys, už kurio supiltas 24 m ilgio, 1 m aukščio nuo griovio, 8 m pločio pylimas 1 m aukščio išoriniu šlaitu. PV šlaite, 2 m žemiau aikštelės yra 8 m pločio į V per 1,5 m nuolaidėjančios terasos žymės. Šlaitai statūs, 20–24 m aukščio, viršutinėje 6 m aukščio dalyje dar labiau statėjantys. Piliakalnis apardytas arimų, apaugęs apie 1969 m. sodintomis pušimis. Piliakalnis datuojamas I tūkst. pr. Kr. pabaiga – I tūkst. pradžia. 1970 ir 1971 m. jį lankė ir žvalgė LII, 1979 ir 1987 m. – MMT archeologai. Šių žvalgymų metu konstatuota, kad aikštelėje ir šlaitų viršuje pastebimas intensyvus kultūrinis sluoksnis. Aptikta lipdytos keramikos brūkšniuotu ir grublėtu paviršiumi.

Žvalgomieji tyrimai 2017 m. liepos mėnesį vykdyti Elniakampio, Velniakampio piliakalnio

1 pav. Elniakampio piliakalnio tyrimų aplinkos situacijos planas: 1 – tirti šurfai; 2 – archeologinių žvalgymų vietos; 3 – Elniakampio piliakalnio teritorija pagal NKVR. D. Petrulio brėž.

Fig. 1. Situation plan of the investigation in the vicinity of Elniakampis Hillfort: 1 – excavated test pits; 2 – surveyed sites; 3 – the territory of Elniakampis Hillfort according to the NKVR.

